

Rememorarea – un spațiu fără granițe

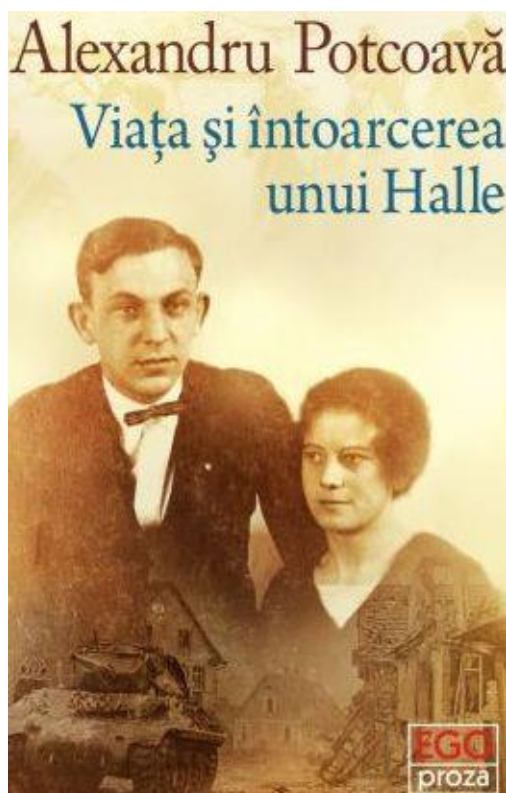
Recenzie: *Viața și întoarcerea unui Halle*, de Alexandru Potcoavă

„Relata refero/ Reproduc ce mi s-a relatat.”

(Herodot-Historia 7)

De **Ana Kremm**

Romanul lui Alexandru Potcoavă „Viața și întoarcerea unui Halle”, Iași, ed. Polirom, 2019, 340 p. ISBN 978-973-46-7997-3, reconstituie povestea familiei Halle din Timișoara.

Romanul este, așa cum îl prezintă Radu Pavel Gheo, pe coperta IV: „o frescă inedită a Timișoarei din perioada interbelică.” Evenimentele prezentate, timpul rememorat și locurile desfășurării acțiunii, înscriu romanul în specia romanelor istorice. Prima jumătate a secolului al XX-lea, prin cele două războaie, prin Shoah, a tulburat ordinea vechii Europe, a spulberat conviețuirea și în orașul bănățean Timișoara, a dezmembrat familii, a ucis. Nimic altceva decât moartea, poate, este în stare a opri gândul să reconstituie, uneori să retrăiască, să consemneze în scris dramele trăite în timpuri fără logică.

QUINILIANUS, în „ Institutio oratoria, 10”, scria că opera istorică „își propune să nareze, nu să dovedească, și orice operă istorică are în vedere nu un efect imediat, sau o luptă prezentă, ci memoria posterității și renumele scriitorului.”

Afirmația înțeleptului antic este parcă o confirmare a evenimentelor reconstituite de Alexandru Potcoavă în volumul amintit.

Romanul are două părți, inegale ca dimensiune. Partea I: „Undeva pe lume”, reface cu tehnica mozaicului viața personajului, Halle Rudolf/ Rezső, dintre Primul Război Mondial și cel De-a Doilea Război, mai precis: până în februarie 1945. Partea a II-a: „ Grădina doamnelor” redă mărturia bunicii, fiica lui Rudolf Halle, aflată pe patul de suferință, adresată lui Alex, naratorul, despre soarta membrilor familiei, un neam împrăștiat în lumea largă.

Prima parte este o narațiune la persoana întâi. Personajul, trimis la muncă forțată în Köszeg, Ungaria, spre sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, răspunde, destul de detaliat, la întrebarea: „Cum am ajuns aici?” Poate că tu, autorule, poate că tu, cititorule, poate că tu, cel

pedepsit să sapi șanțuri de apărare la granița dintre Ungaria și Austria, ți-ai pus de asemenea întrebarea. Rememorarea celor trăite începe cu prima experiență a lui Rezsö Halle ca soldat, puțin, chiar precar și rudimentar instruit, pus să se apere în fața morții, spre sfârșitul Primului Război, pentru că: "Așa cum alții au frică de câini, eu am simțit de mic frica față de om. Instinctiv, înainte ca viața să-mi dea motive adevărate." (p. 26)

De ce a ajuns în lagărul de muncă forțată aflăm din primele pagini: „Unii combatanți pentru defuncta monarhie considerați că aveți de ispășit o pedeapsă: a botezului... Unii v-ați trezit strânși grămadă ca ultimii salahori, doar pentru că mama, tata, bunicii au fost pe undeva, cândva, evrei și nu au putut ascunde asta cu acte.” (p.13) Vina de a fi evreu, iată cauza suferințelor descrise.

Pe multe pagini, scrise cu detașare, "la rece", uneori cu un abia perceptibil umor, este descrisă viața evreilor timișoreni, dar și a Grupului Etnic German, din perioada 1940-1942, românizarea imobilelor, a instituțiilor bancare, a fabricilor, deținute și duse la înflorire de evrei, rebeliunea legionară, cucerirea Belgradului de către trupele germane, restricțiile de circulație, cartelele, trădările, umilirile și umilințele vieții de zi cu zi. Se detaliază experiența de viață trăită de Rudolf Halle, ca administrator al hotelului Carlton din Timișoara, unde au fost încartiruiți ofițeri germani, pretențiile, obiceiurile lor, viața societății germane din oraș. Autorul îmbină armonios realitatea istorică timișoreană recognoscibilă cu ficțiunea. Numele unor personaje, al cartierelor, al clădirilor reconstitue o Timișoară pierdută în vârtejul timpului.

Rememorarea este susținută prin formule ca: „Povestea nu-i gata însă.” sau „Și ajungem la ziua de 13 decembrie 1940”, „Ca să vedeți: într-o dimineață...” „Știți și voi ce înseamnă să primești o convocare.” „Dacă ați terminat de vorbit între voi, ascultați.”etc.

Pe lângă vina de a se fi născut evreu, de a nu fi arian, personajul mai are un păcat – acela de a se fi botezat creștin. „A urmat un alt război, cel din familia mea, după care am fost considerat mort și îngropat, m-am căsătorit cu o creștină din născare și m-am stabilit în casa domnului Thomas.” (p.199)

Amintirea timpurilor mai bune, trăite în Timișoara, se leagă de perioada când a fost contabil la Banca domnului Szana, concediile de la Gărâna/Wolfsberg, cotitura declanșată de întâlnirea cu tânărul Karl Otto din Reșița, acum doctor în Detașamentul Röntgen al SS. Acesta a venit la Timișoara cu o misiune clară: „Pe lângă lupta cu TBC-ul mai avem și misiunea să arătăm bine, să-i atragem pe etnicii germani în rândurile noastre.” (p.117)

Partea a doua, mai concentrată, este construită pe baza rememorării unui supraviețuitor al lagărelor de concentrare și a amintirilor Juliannei, fiica lui Rudolf Halle. Aceasta, împreună cu mama sa, și-a așteptat tatăl întreaga viață, domiciliind împreună cu mama, bunica, în casa domnului Thomas, cu acea "Grădină a Doamnelor" în curte, îngrijindu-se una pe alta, supraviețuind într-o lume în veșnică schimbare. Într-un moment de cumpănă, Alex află

genealogia și soarta familiei sale. Evrei, siliți de "furtunile vremurilor", ei au fost nevoiți să se adapteze.

Cartea se înscrie în zona cărților-document dedicate vieților oamenilor trăitori sub povara unor vremuri pe care nu le pot influența, oameni, peste care istoria mare trece, îi anonimizează în masa mare a celor care alcătuiesc „firele de iarbă” ale regiunii Banat.

E bine să nu uităm, să luăm aminte!

PS Ar fi recomandabilă o traducere a acestui roman măcar în limbile ebraică/idiș și germană, dar și maghiară.

Recenzia a apărut în traducerea în germană de Werner Kremm „Allgemeine Deutsche Zeitung” 31. Januar 2024 32. Jahrgang/Nr. 7749